

3. ULUSAL ÇOCUK VE GENÇLİK EDEBİYATI SEMPOZYUMU 05- 07 Ekim 2011

Yayıma Hazırlayanlar:

Prof. Dr. Sedat SEVER

**Yrd. Doç. Dr. Canan ASLAN
Suna CANLI
Burcu ÇILDIR
Bilge Nur DOĞAN**

**Özlem KANAT SOYSAL
Şuheda ÖNAL
Sedat KARAGÜL
Özgül İNCE SAMUR**

**3. ULUSAL ÇOCUK VE GENÇLİK EDEBİYATI
SEMPOZYUMU
05- 07 Ekim 2011**

Yayıma Hazırlayanlar: Prof. Dr. Sedat SEVER, Yrd. Doç. Dr. Canan ASLAN,
Özlem KANAT SOYSAL, Suna CANLI, Şuheda ÖNAL, Burcu ÇILDIR,
Sedat KARAGÜL, Bilge Nur DOĞAN, Özgül İNCE SAMUR.

Kapak Resmi : Ümit ÖGMEL
Kapak Tasarımı : Yasemin ERDAL
Sayfa Düzeni : Gülcan YALÇIN
Baskı : Ankara Üniversitesi Basımevi

ISBN:978-605-136-057-7

ANKARA ÜNİVERSİTESİ BASİMEVİ
İncitaşı Sokak No: 10
06510 Beşevler / ANKARA
Tel: 0 (312) 213 66 55
Basım Tarihi: 06/06/2012

Her hakkı saklıdır.

Kitapta yayımlanan yazılarla ilgili tüm sorumluluk yazarlarına aittir.

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	IX
Prof. Dr. Sedat SEVER “3. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı, ÇOGEM Müdürü”	XI
AÇILIŞ KONUŞMALARI	1
Prof. Dr. Sedat SEVER “3. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı, ÇOGEM Müdürü”	3
Kâmil AYDOĞAN “Ankara İl Milli Eğitim Müdürü”	7
Prof. Dr. Onur Bilge KULA “Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürü”	9
Prof. Dr. Cemal TALUĞ “Ankara Üniversitesi Rektörü”	13
Muzaffer İZGÜ “Onur Sanatçısı”	17
AÇILIŞ BİLDİRİLERİ	19
Prof. Talât Sait HALMAN “Okuma! Beynin Sulanacak!”	21
Prof. Dr. Orhan ÖZTÜRK “Çocukta Bilme Dürtüsünün Gelişimi”	23
BİLDİRİLER	29
TÜRKÇE ÖĞRETİMİ VE ÇOCUK	31
Aydın AFACAN “Şiirde Nitelik Açısından İlköğretim 7. Sınıf Türkçe Kitabına Bir Bakış”	33
Arş. Gör. Fatih ARSLAN, Arş. Gör. Suphi Güneş ALAMDAR “Türkçe ve Sınıf Öğretmeni Adaylarının Çocuk Edebiyatı ve Çocuk Edebiyatı Dersine İlişkin Görüşleri (Kırıkkale İli Örneği)”	39
Yrd. Doç. Dr. Bayram AŞILIOĞLU “Deyimlerin Öğretiminde Nasreddin Hoca Fıkralarının Kullanılması”	47
Yrd. Doç. Dr. İ. Seçkin AYDIN, Arş. Gör. Emine KİTİŞ “Eğitim Ortamında Mizah Kullanımı Üzerine Türkçe Öğretmenlerinin Görüşleri”	55
Arş. Gör. Burcu ÇABUK, Arş. Gör. Ayşegül BAYRAKTAR “Öğretmen Adayları Öğrencilerine Kitap Okuyor mu? Öykü Kitaplarının Okuma Yazma Öğretiminde Kullanımı”	61
Yrd. Doç. Dr. Tuğba ÇELİK “Karşılıklı Konuşma Örüntüsü Yazma Yöntemi”	69
Dr. Mustafa ÇETİN “Yabancı ya da İki Kültürle Büyüyen Türk Çocuklarına ve Gençlere İkinci Dil Olarak Türkçe Öğretiminde E-Kitap Tabanlı Resimli Sözlük Uygulamaları”	77
Yrd. Doç. Dr. Tazegül DEMİR, Cem ERDEM “Çocuk Edebiyatı Ürünlerinin Türkçe Öğretiminde Animasyonlarla Öğretimi”	87
Yrd. Doç. Dr. Şükran DİLİDÜZGÜN “Türkçe Öğretiminde Yazın Eğitimi Bağlamında Karşılaştırmalı Metin Türü Çalışmaları”	97
Okt. Mustafa Onur KAN “Türkçe Öğretmenlerinin Çocuk Edebiyatı ile İlgili Görüşleri Üzerine Nitel Bir Araştırma”	109
Yrd. Doç. Dr. Sadet MALTEPE, Ayşe BAYRAM “Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Çocuk Hakları Açısından İncelenmesi”	119
Yrd. Doç. Dr. Tülay SARAR KUZU, Pınar ALTAŞ KAYA “Yaratıcı Yazma Çalışmalarının Çeşitlenmesi Bağlamında Toplumsal İçerikli Tanıtım-Reklam Metni Oluşturma Öğretimi”	129
Baran SOLAR “Türkçe Ders Kitaplarında Öyküleyici Metinlerdeki Kahramanların Çocuğa Göreliliğinin Değerlendirilmesi”	139
Yrd. Doç. Dr. Mesiha TOSUNOĞLU, Arş. Gör. Fatih ARSLAN “İlköğretim 6.-8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Çocuklara Öğretilecek Değerler Açısından İncelenmesi”	145
Yrd. Doç. Dr. Mesiha TOSUNOĞLU, Arş. Gör. Suphi Güneş ALAMDAR “İlköğretim 6.-8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin İçeriksel Olarak Çocuk Edebiyatı Nitelikleri Açısından İncelenmesi”	155

Arş. Gör. Ayşegül ULUTAŞ, Arş. Gör. Mustafa Said KIYMAZ “Okulöncesi Anadili Etkinliklerinde Şiir Kullanımına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi (Adıyaman İli Örneği)”	165
---	-----

ÇOCUK EDEBİYATI VE EĞİTİM 171

Yrd. Doç. Dr. Ali Akın AKYOL, Prof. Dr. Fersun PAYKOÇ, Prof. Dr. Candan DİZDAR TERWIEL, Prof. Dr. Aysel KÖKSAL AKYOL, Naci ASLAN, Öğr. Gör. Barbaros GÜRÇAY, Hikmet DENİZLİ “Çocuk ve Tarih Dostu Kitaplar: Senden Önce Anadolu Projesi Eğitim Kitapları”	173
Yrd. Doç. Dr. Necdet AYKAÇ, Arş. Gör. İdil Eren TÜRKOĞLU “Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Bağlamında Montaigne’in Denemelerinin Eğitimsel Değerler Açısından Değerlendirilmesi”	181
Yrd. Doç. Dr. Şeyma BÜYÜKKAVAS KURAN “Çocuk Edebiyatı ve Kültür Eğitimi İlişkisi”	191
Yrd. Doç. Dr. Hatice FIRAT “İlk Eğitici Çocuk Kitabı Şermin’de İşlenen Değerler”	197
Prof. Dr. Ali GÜLTEKİN, Öğr. Gör. Zeynep ÇİFTÇİ, Arş. Gör. Arzu YETİM “Üniversitelerde Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Öğretiminin Sorunları”	207
Arş. Gör. Banu ÖZDEMİR, Arş. Gör. Esra KARAKUŞ TAYŞI, Arş. Gör. Buket DEDEOĞLU “Edebiyat Temelli Karakter Eğitimi Yaklaşımında Çocuk Edebiyatının Yeri”	213
Yrd. Doç. Dr. Ayşe ÖZTÜRK SAMUR “Okulöncesi Öğretmen Adaylarının Nitelikli Çocuk Edebiyatı Eserlerini Seçebilme Yetkinlikleri”	219
Mine SOYSAL “Çağdaş Çocuk ve Gençlik Edebiyatımızın Öğretimdeki Yansımaları”	229
Gülcan UYUMAZ “Dede Korkut Öykülerinde Çocuk Eğitimi”	233

ÇOCUK EDEBİYATI VE İNCELEME 241

Yrd. Doç. Dr. Safiye AKDENİZ “Behiç Ak’ın Çocuk Kitaplarında Çevre Duyarlılığı”	243
Arş. Gör. Ramazan ALABAŞ “ ‘Çocuk Duygusu’ Dergisinde Yer Alan Şiirlerin Tema Bakımından İncelenmesi”	253
Arş. Gör. Sinem ALAÇAYIR “Çetin Öner’in ‘Gülibik’ ve ‘Portakal’ Adlı Çocuk Kitaplarının Çocukların Gelişim Sürecindeki Yeri Açısından Değerlendirilmesi”	261
Arş. Gör. Nurcan ANKAY “Gülten Dayıoğlu’nun ‘Dünya Çocukların Olsa’ Romanında Fantastik Öğeler”	271
Hatice ARABACI “Gülsüm Cengiz ve Eserlerinin Çocuk Edebiyatımızdaki Yeri ve Önemi”	275
Doç. Dr. Neslihan AVCI, Yrd. Doç. Dr. Ahmet GÜNEYLİ, Nihan KORAN “7-12 Yaş Düzeyine Uygun Yazınsal Kitapların Çocuğun Dinlenilme Hakkı Açısından Değerlendirilmesi (Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Örneği)”	281
Arş. Gör. Mehmet Ali BAHAR “Cengiz Aytmatov’un ‘Yüz Yüze’ Adlı Öyküsünde Birey-Toplum Sorunsalı ve Dönüşüm Eksenleri”	291
Yrd. Doç. Dr. Bayram BAŞ “Çizgi Filmlerdeki İletiler Üzerine Bir Değerlendirme”	301
Arş. Gör. Zeliha BAYAZIT “Çocuk Edebiyatı Alanında Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi”	307
Öğr. Gör. Gülsüm CENGİZ “Ömer Seyfettin Öykülerinin Çocuğa Görelik İlkesine Göre İncelenmesi ve Bu Öykülerdeki Ötekileştirme ve Şiddet Öğelerine Bakış”	315
Arş. Gör. Pınar ÇAKIR “Christine Nöstlinger ve Sevim Ak’ta Çocuğun Gözünden Yetişkinlerin Dünyasına Eleştirel Bir Bakış”	327
Arş. Gör. Burcu ÇILDIR “Aile İmgesi ve Çocuğun Gelişimine Olası Katkıları: Zeynep Cemali Romanları Örneği”	337
Öğr. Gör. Yusuf ÇOTUKSÖKEN “TDK’nin Resimli Okul Sözlüğü’nün Çocuk ve İlkgençlik Edebiyatı Açısından Değerlendirilmesi”	343
Yrd. Doç. Dr. Tazegül DEMİR, Arş. Gör. Eda Nur KARAKUŞ “Ömer Seyfettin’in Öykülerinde Örtük Yapılar”	355
Arş. Gör. Bilge Nur DOĞAN “Aytül Akal’ın Öykülerinin Çocuğa Görelik İlkesi Açısından İncelenmesi”	361
Arş. Gör. Petek DURGEÇ, Ümit AYDOĞAN “Tüketim Aracı Olarak Çocuklara Yönelik Ağ Ortamı (Web Siteleri) Üzerine Bir İnceleme”	371
Yrd. Doç. Dr. Ergün HAMZADAYI, Yrd. Doç. Dr. Gökhan ÇETİNKAYA “Aytül Akal’da İlişkisel Kimlikler ve Aile İçi İletişim: ‘Oğlum Neredesin’, ‘Kızım Neredesin’ ”	379
Mine HOŞCAN BİLGE “Nuran Turan’ın Kitaplarında Mekân, Gelenek ve Öteki Kavramları Arasındaki İlişkilendirilme”	387

Arş. Gör. Nuray KAYADİBİ "Aslı Der'in 'Büyük Tuzak' Adlı Eserinin Çocuk Edebiyatının Temel İlkeleri Açısından İncelenmesi".....	393
Yrd. Doç. Dr. İbrahim KIBRIS "İleti ve Kavramların Verilişi Yönüyle 'Dağlarca Çocuklarda' Dizisinde Yer Alan; İlkokul 1'deki, Okulumuz 2'deki, Okulumuz 3'teki Kitaplarıyla İlgili Bir Değerlendirme".....	401
Selcen KIRITOĞLU ÖZDİL "Miyase Sertbarut'un 'Kapiland'ın Kobayları' Adlı Yapıtıyla Christine Nöstlinger'in 'Kim Takar Salatalık Kral'ı' Adlı Yapıtının Karakter Çerçevesi Bakımından İncelenmesi".....	411
Okt. Serhat Adem KÖRKUYU, Özge TOK "Çetin ÖNER'in Çocuk Edebiyatı Yapıtlarında Toplumsal Duyarlık".....	423
Arş. Gör. Deniz MELANLIOĞLU "Ayla Çınaroğlu'nun Öykülerindeki İletiler ve Bu İletilerin Aktarımına Yönelik Tespitler".....	431
Arş. Gör. İhsan METİNNAM "Brian Way'in 'Katılımcı Tiyatro' Yaklaşımının Çocuk Tiyatrosu Bağlamında Değerlendirilmesi".....	439
Münevver OĞAN "Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın Şeker Yiyen Resimler Adlı Yapıtı Üzerine Çocuk Gerçekliği ve Yazınsal Okuma Süreçleri Açısından Bir İnceleme".....	445
Dr. Hüseyin ÖZÇELEBİ "Cemil Kavukçu'nun Çocuk Kitaplarına Eleştirel Bir Bakış".....	453
Okt. Olcay SALTİK " 'Portakal' Adlı Yapıtın Tanıklığında Çocuk Edebiyatında Karakterlerin Geliştirilmesi Üzerine Bir İnceleme".....	463
Tuğba ŞENTUNA "Ayla Çınaroğlu'nun 'Mago' İsimli Yapıtının Çocuğun Duyarlık Eğitimine Katkısının İncelenmesi".....	467
Yrd. Doç. Dr. Özge UĞURLU "Panait Istrati'nin 'Kodin'i ve Çocukla Dostluk".....	475
Arş. Gör. Yasin Mahmut YAKAR "Mustafa Ruhi Şirin'in Şiirlerinde Anne ve Anne Sevgisi".....	483
Prof. Dr. Engin YILMAZ "Türk Çocuk Yazınında Ana Karakter Konumundaki Çocukların Dil Kullanımları Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme".....	491
ÇOCUK EDEBİYATI VE YAYINCILIK	497
Seçil ŞAHİN, Merve BEŞTAŞ "Dil Eğitiminde Çocuk Dergilerinin Yeri: Atasözleri ve Deyimler".....	499
Samiye ÖZ "Sanatçı ve Yayıncı Bakış Açısıyla Çocuk Edebiyatı".....	509
Havva TEKİN "Çocuk ve Gençlerin Duygu ve Düşünce Sağlığını Olumlu - Olumsuz Etkileyen Yayınlar".....	513
Öğr. Gör. Vedat YAZICI "Çocuk Romanlarında Yayınevi, Editör, Yazar Üçgeninde Yaşanan Denetim Sorunlarına Bir Yaklaşım Denemesi".....	517
ÇOCUK KİTAPLARI VE RESİM	521
Öğr. Gör. Tümay ALPER, Yrd. Doç. Dr. Ebru DERETARLA GÜL "Resimli Kitaplardaki Karakterlerin Duygu Durumlarının İncelenmesi".....	523
Öğr. Gör. Pınar ÇINAR "Çocuk Yapıtlarının Göstergebilimsel Açidan İncelenmesi".....	531
Yrd. Doç. Dr. Reyhan Yüksel GEMALMAYAN "Çocuğun İmgelemi ve Görsel Dilin Önemi".....	537
Pof. Dr. Mübaccel GÖNEN, Arş. Gör. Mehmet KUMRU, Arş. Gör. Tuğçe AKYOL, Öğr. Gör. Zeynep TOPÇU "Resimli Çocuk Kitaplarında ve Çocuk Dergilerinde Yer Alan Etkinliklerin Yaratıcılık Boyutunun İncelenmesi".....	545
Öğr. Gör. Dr. Arzu İPEK YÜKSELEN, Arş. Gör. Dr. Saniye BENCİK KANGAL "Resimli Çocuk Kitaplarının Renk Kavramı Kazanımı Üzerine Etkisinin İncelenmesi".....	555
Arş. Gör. Ayben KAYNAR TANIR, Zekiye ÇILDIR "Okulöncesi Dönem Yazınsal Çocuk Kitaplarının Görsel Tasarım ve Çocuğa Görelik Bakımından Değerlendirilmesi".....	563
Yrd. Doç. Dr. Kader SÜRMELİ, Doç. Ata Yakup KAPTAN "Çocuk Dergilerinin Grafik Tasarımı".....	577
Zeynep YILMAZ BUÇGÜN, Prof. Dr. Aysel KÖKSAL AKYOL "Resimli Hikâye ve Masal Kitaplarının Çeşitli Özellikler ve Bilişsel Çarpıtmalar Açısından İncelenmesi".....	585
ÇOCUK VE GENÇLİK EDEBİYATI	593
Merve BEŞTAŞ, Seçil ŞAHİN "Çizgi Filmlerde Atasözü ve Deyimlerin Kullanımı".....	595
Prof. Dr. Selahattin DİLİDÜZGÜN "Fantastik Çocuk Kitaplarında Fantastik Öğeleri Belirleyen Etmenler".....	607
Arş. Gör. Aliye ERDEM "İlköğretim Öğrencilerinin Bakış Açısıyla Çocuk Kitaplarındaki Kahramanlar".....	613

Doç. Dr. Hasan Haluk ERDEM “Hasan Âli Yücel Döneminde Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Çalışmaları”	621
Yrd. Doç. Dr. Serap ERDOĞAN, Zeynep ÖZDEMİR “Okulöncesi Öğretmen Adaylarının Çocuk Kitaplarında Olmasını İstedikleri Özelliklere İlişkin Görüşleri”	625
Arş. Gör. Özlem KANAT SOYSAL “Türk Çocuk Edebiyatında Kahramanın Tanıklığında Kadın İmgesi (1980-2010 Örneği)”	635
Doç. Dr. Z. Canan KARABABA, Arş. Gör. A. Fulya ŞAHİN “Çocuk ve Gençlik Yazınındaki Yabancı Dil Öğelerinin İncelenmesi ve Değerlendirilmesi”	641
Salih KARAGÖZ GÜZEL “Çocuk Edebiyatına İlişkin Sempozyum Bildirilerinin İçerik Çözümlemesi”	649
Yrd. Doç. Dr. Evren KARATAŞ “Çocuk Edebiyatında Bir Anlatı Türü Olarak Mektup”	659
Yrd. Doç. Dr. Gülten Gönül KÜÇÜKBASMACI “Kültürel Süreklilik Açısından İlk Gençlik Çağı ve Halk Anlatıları”	669
Arş. Gör. Şuheda ÖNAL “Türk Gençlik Yazını Kitaplarında Genç ve Anne-Baba Çatışmaları”	677
Prof. Dr. Nuran ÖZYER “Alman Çocuk Edebiyatında Türk Çocuğu İmgesindeki Değişim”	683
Prof. Dr. Sedat SEVER, Yrd. Doç. Dr. Canan ASLAN “Çocuk Edebiyatı Yapıtlarında Karakter Çerçevesinin Oluşturulmasında Cinsiyet Rollerinin Sunuluşu”	691
Arş. Gör. Mustafa TÜRKİYILMAZ “Öğretmen Adaylarının Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Algıları Üzerine Nitel Bir Araştırma”	705
Yonca Güneş YÜCEL “Çocuk Edebiyatında Cadı İmgelemine Alternatif Bakış: Siyah Pelerinli Kız”	715
Ayşe YÜKSEL DURUKAN “Gençlik Edebiyatında Çağdaş Eğilimler – Gerçekçi Romanlar”	721
ÇOCUK VE MASAL	727
Arş. Gör. Berivan CAN EMMER “Modern Masalların Analizinde Propp Metodu”	729
Yrd. Doç. Dr. Özlem OĞUZHAN “Zamane Çocuklarına Zamanında Masallar: Michael Ende’nin ‘Momo’ Adlı Eseri Üzerine Bir İnceleme”	737
Arş. Gör. Nilüfer SERİN, Yrd. Doç. Dr. Bayram BAŞ “Çocuk Edebiyatı Öğeleri Açısından İlköğretim Yüz Temel Eserdeki Masal Kitapları”	745
Melek Özlem SEZER “Klasik Masalların Gizli İletileri: Çocuklar Ne Tür Bir Yetişkin Yaşamına Hazırlanıyor?”	755
Arş. Gör. Fazilet TAŞDEMİR “Masal Kitaplarına Yönelik İçerik Analizi”	763
ÇOCUK VE MÜZİK	771
Uzm. Emine KIVANÇ ÖZTUĞ “Okulöncesi Kurumlarda Öğretilen Şarkıların Anadili Gelişimine Uygunluğunun Değerlendirilmesi (KKTC Örneği)”	773
Refik SAYDAM “Genel Müzik Eğitiminde Şarkı Seçimi”	781
Öğr. Gör. E. Ceylan ÜNAL AKBULUT “Çocuk Edebiyatında Masal ve Müzik İlişkisi”	787
Yrd. Doç. Dr. Nedim YILDIZ “Dil ve Müzik”	791
ÇOCUK VE OKUMA KÜLTÜRÜ	795
Betül ALEMDAR ÖZER, Yrd. Doç. Dr. Nevin AKKAYA “100 Temel Eser Uygulamasına İlişkin Öğrenci Görüşleri: Bilecik Örneği”	797
Deniz Seçil ATMAN, Arife ÇAT, Ö. Özlem GÖKBULUT, Yasemin MUDU “Erken Çocukluk Döneminde Okuma Alışkanlığı Kazandırmada TOKİ Göksu Anaokulu Örneği: “Okuyorum Doyuyorum Projesi”	803
Arş. Gör. Suna CANLI “Okuma Alışkanlığı Kazandırma Bağlamında Felsefe Temelli Çocuk Yayınlarının İşlevi”	809
Yrd. Doç. Dr. Zeynep ÇETİNKAYA EDİZER, Arş. Gör. Gamze ÇELİK “Türkçe Öğretmen Adaylarının Çocukluk Dönemlerinde Okudukları Kitaplar Hakkındaki Görüşleri”	817
Doç. Dr. Erten GÖKÇE “İlköğretim Öğrencilerinin Kitap Okuma Alışkanlıkları”	825
Arş. Gör. Özgül İNCE SAMUR “Okuma Kültürü Edindirme Sürecinde Çocuk Edebiyatının Yeri ve Önemi”	835
Arş. Gör. Ceren KARADENİZ “Dünyada Çocuk Kütüphaneleri ve Japonya Örneği: Bunko”	841

Arş. Gör. Dr. Hülya KARTAL, Öğr. Gör. Hatice ÇAĞLAR ÖZTEKE “Çocuk Gözüyle Okuma Kültürünü Edinememenin Kaynağındaki Sorunlar”	849
Öğr. Gör. Zekeriya KAYA “Okuma Alışkanlığı Bağlamında Günümüz Okulları ve Köy Enstitüleri”	859
Prof. Dr. Bülent YILMAZ, Sinem ARICAN “100 Temel Eser Uygulamasının Öğrencilerin Okuma Alışkanlıklarına Etkileri Konusunda Öğretmen Görüşleri”	865
KİTAP VE DİL GELİŞİMİ	877
Arife ÇAT, Doç. Dr. Yasemin AYDOĞAN “5-6 Yaş Çocuklarının Dil Gelişimi ile Annelerinin Okuma Alışkanlıkları Arasındaki İlişkinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi”	879
Öğr. Gör. Erkan ÇER “Anadili Bilinci ve Duyarlılığı Edindirmede Çocuk Edebiyatının İşlevi”	887
Arş. Gör. Yonca KOÇMAR “Gülten Dayıoğlu’nun Bilimkurgu Nitelikli Yapıtlarındaki Üst Dil Kullanımının Çocuğa Göreliliği”	891
Gülün SÜLÜN “Yalvaç Ural’ın Çocuk Kitaplarının Çocuğun Dil Gelişimine Katkısı”	901
Yrd. Doç. Dr. Hülya YAZICI OKUYAN, Arş. Gör. Sedat KARAGÜL, Arş. Gör. Yasemin Gül GEDİKOĞLU “Okulöncesi Eğitiminde Kullanılan Çocuk Kitaplarında Duyulara Yönelik Dil Kullanımları”	909
TÜRK EDEBİYATINDA ÇOCUK	917
Ayfer GÜRDAL ÜNAL “Türk Çocuk Edebiyatında Engellilerin Temsili (1969-2009)”	919
Dr. Melike GÜNYÜZ “Sorun Odaklı Çocuk Edebiyatı: Babamın Gözleri Kedi Gözleri ve Sevgili Annelerim Kitapları Bağlamında Boşanmış Aile Çocuğu Olarak Edebiyatta Yer Almak”	929
Yrd. Doç. Dr. Keziban TEKŞAN, Fatmanur ACAR, M. Sercan YİĞİT “Çocuk Edebiyatı Eserlerine Çocukların Penceresinden Bakış”	937
ÇOCUK VE GENÇLİK EDEBİYATI TARİHİ	947
Yrd. Doç. Dr. Şahika KARACA “Öncü Bir Osmanlı Kadın Yazar Emine Semiye Hanım’ın Çocuk Terbiyesi Üzerine Düşünceleri”	949
Doç. Dr. Aziz KILINÇ, Mehmet AYDIN “Siraceddin Hasircioğlu’nun Çocuk Edebiyatı Tarihimizdeki Yeri”	959
Doç. Dr. Aziz KILINÇ, Fatih TANRIKULU “Mehmet Şemseddin’in Türk Çocuk Dergiciliği Tarihindeki Yeri”	965
Arş. Gör. Ümit POLAT “Milli Mücadele Dönemi ‘Hâkimiyet-i Milliye’ ve ‘Türk Dünyası’ Gazetelerinde Yer Alan Çocuk Edebiyatı Ürünleri Üzerine Bir İnceleme”	971
Yrd. Doç. Dr. Nesrin ZENGİN “Türk Gençlik Edebiyatının Tarihsel Gelişimine Bakış”	981
ÇOCUK EDEBİYATI VE ÇEVİRİ	989
Dr. Müren BEYKAN “Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yayıncılığında Çeviri Sorunları”	991
Doç. Dr. Asalet ERTEN “Çocuk Yazını Çevirisinde Çeviri Stratejisi Olarak Uyarlamalar”	995
Öğr. Gör. Ümit KİREÇÇİ “Çocuk Çizgi Romanında Çeviri Yanlışıları”	1003
Yrd. Doç. Dr. Necdet NEYDİM, Burcu YILMAZOĞLU “Çocuk Edebiyatı Dizgesinde Çeviri Diziler ve Talihsiz Serüvenler Dizisi Örneğinden Yola Çıkarak Çeviri Edebiyata Toplumsal Yaklaşımlar ve Alımlamalar”	1013
Öğr. Gör. Dr. Semra ŞAHİN, Öğr. Gör. Dr. Sonnur İŞİTAN, Fatma ÜNAL “Yerli ve Çeviri Okulöncesi Çocuk Kitaplarının Karakter, Benlik Kavramı ve Prososyal Davranışlar Açısından İncelenmesi”	1021
ÇOCUK GELİŞİMİ VE EDEBİYAT	1029
Prof. Dr. Yahya AKYÜZ “Çocuğun Kültürel Gelişiminde Çocuk Ansiklopedilerinin Yeri ve İşlevi (Somut Bir Örnek)”	1031
Dr. Murtaza AYKAÇ “Özerk Benlik Duygusunun Gelişimi Sürecinde Çocuk ve Edebiyat İlişkisi”	1049
Okt. Sevil HASIRCI “Çocuk Kitaplarında Şişmanlığın (Obezite) Ele Alınışı Üzerine Bir Değerlendirme”	1057
Damla İPEK “Zeynep Cemalî’nin ‘Patenli Kız’ Adlı Yapıtının Çocuğun Kişilik ve Toplumsal Gelişimi Açısından İncelenmesi”	1067

ATÖLYE ÇALIŞMALARI	1075
Sevim AK, Prof. Dr. Aysel KÖKSAL AKYOL “Çocuk Edebiyatı Drama Atölyesi”	1077
Dr. Murtaza AYKAÇ “Yazınsal Metinler ve Yaratıcı Drama”	1081
Erol BÜYÜKMERICİ “Çağcıl Çizgilerle Nasreddin Hoca Öyküleri”	1085
Şahsene CAMİZ “Masallarla Duygu ve Düşünce Eğitimi”	1105
Akif COŞKUN “Ülkemizde İnsanlar Neden Okumuyor? Engeller, Çözüm Önerileri”	1111
Emel DİNSEVEN “Çocukların ve Gençlerin Kitap Okumasını Arttırabilecek Öneriler”	1117
Nur İÇÖZÜ, Tülin İRİYARI “Benim Adım Kitap/ Ormandan Okura Kitabın Serüveni”	1119
Nur İÇÖZÜ “Pencereden Bakarken: Öykü Yazma”	1121
Naci ASLAN, Prof. Dr. Aysel KÖKSAL AKYOL “Senden Önce Anadolu Projesi: Eğitim Kitapları Drama Atölyesi”	1123
Saliha KARAGÖZ GÜZEL, Münevver OĞAN “Öğrencilere Yönelik ‘Çok Uyarınlı Yaratıcı Türkçe Öğretimi’ Atölye Çalışması ile İlgili Deneyim Paylaşımı”	1125
Dr. Tekin ÖZERTEM “Tiyatro ve Eğitim İlişkisi”	1129
Mustafa Ruhi ŞİRİN “Türkçe Öğretiminde Çocuk Edebiyatı -Bir Deneyim Örneği-”	1133
Öğr. Gör. Nilay YILMAZ “Yaratıcı Okuma Nedir? Yaratıcı Okuma Sürecinde Neler Yapılabilir?”	1143
ÇOCUK EDEBİYATI VE YAZAR	1147
Adnan BİNYAZAR “Özgürleştirici Sanat Eğitimi”	1149
Ayla ÇINAROĞLU “Eğitimde Sanat Yaklaşımları”	1151
Gülten DAYIOĞLU “Çocuk ve Gençlik Edebiyatında Eleştiri ve Çocuk Edebiyatında Denetim”	1155
Mehmet GÜLER “Çocuk ve Gençlerin Okuma Kültürü Edinme Sürecindeki Temel Sorunlar”	1159
Mustafa Şerif ONARAN “Çocukluk, O Yitik Zaman”	1167
Zübeyde SEVEN TURAN “ ‘Çocuk ve Gençlerin Okuma Kültürü Edinme Sürecindeki Temel Sorunlar’ Geleceğin Okurunu Hazırlamak”	1171
Sennur SEZER “Masallarda Çocuk Hakları”	1179
Tülin TANKUT “ ‘Anne Frank’ın Hatıra Defteri’ Neden Hâlâ Okur Bulabiliyor?”	1183
Nuran TURAN “Haklarım da Var Öykülerim de: Çocuk Haklarına Dönük Bir Projenin Anlattıkları”	1189
Zehra ÜNÜVAR “Her Çocuğa Ulaşabiliyor muyuz?”	1195
Ayşe YAMAÇ “Sorun Odaklı Çocuk Yazını: Anadolu’da Çocuk Olmak”	1201
Mavisel YENER “Sempozyumun Onur Yazarı Muzaffer İzgü’nün Çocuk Kitaplarında Dil”	1207
SONUÇ BİLDİRGESİ	1215
PROGRAM	1221
KATILIMCI LİSTESİ	1255
KATILIMCILARDAN GÖRÜŞLER	1263
BASINDAN YANSIMALAR	1275
SEMPOZYUM FOTOĞRAFLARI	1285

AYTÜL AKAL'DA İLİŞKİSEL KİMLİKLER VE AİLE İÇİ İLETİŞİM: "OĞLUM NERDESİN", "KIZIM NERDESİN"

Yrd. Doç. Dr. Ergün HAMZADAYI

Gaziantep Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü

Yrd. Doç. Dr. Gökhan ÇETİNKAYA

Niğde Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü

Özet

Kimlik, toplumsal bir varlık olarak insana özgü olan belirti, nitelik ve özellikler bütünü olarak tanımlanmaktadır. İlişkisel kimlik ise, kişinin kendini algılayışında otorite, farklılık, yetki, sosyal yaklaşma gibi etmenler açısından ötekiyle olan ilişkilerinin belirleyici olduğunu vurgulayan bir kavramdır. Nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi ilkeleri uyarınca gerçekleştirilen bu çalışmada, Aytül Akal'ın, "Oğlum Neredesin" ve "Kızım Neredesin" adlı yapıtlarındaki kahramanlar "ilişkisel kimlikler" bakış açısıyla incelenmiş ve çözümlenmiştir. Yapılan inceleme ve çözümlmelerin sonucunda, yapıtlarda yer alan başkahramanların (anne - ergen erkek - ergen kız) "ilişkisel kimlikler" kavramında karşılığını bulan bakış açısına uygun olarak ve devingen nitelikli karakterler olarak kurgulandığı bulgulanmıştır. Kuşak farklılığından doğan aile içi çatışmalar, her iki yapıtta da kahramanlara yeni roller, sorumluluklar yüklemiştir; kahramanların değişimi, aile içi iletişimin sürdürülebilmesini olanaklı kılmıştır.

Anahtar Sözcükler: İlişkisel kimlik, anlatı kahramanları, aile içi iletişim, özdeşim kurma, okur.

Abstract

Relational identity is a concept that one's relationship with the other is important in person's own perception. The factors as authority, difference, authorization, social closer play a role in person's own perception. In this study which was performed in accordance with the principles of document analysing as a qualitative research method the heroes and heroins in Aytül Akal's "Where is my son?" and "Where is my daughter?" works were investigated and analysed with a view of "relational identities". As a result of investigation and analysing, it is found that the protagonists in these works were edited as dynamic characters and in accordance with the perspective of relational identity concept. Intra-family conflicts arising from generation gap were sticked new roles and responsibilities to the heroes and heroins in both works. The changings of heroes and heroins made the sustainability of intra-family relations possible.

Key Words: Relational identity, the heroes of the narrative, intra-family communication, constructing identification, reader.

1. Giriş

Yazınsal yapıtların kurmaca olma nitelikleri ön plana çıkarılarak yazınsal okuma süreci; bireyin, gerçek dünyada gerçekleşmiş ve gerçekleşebilecek olan sınırsız sayıdaki olaylara anlam verebilmesine ve(ya) var olan ve var olabilecek sınırsız sayıdaki kişileri bilinçaltlarına varıncaya değin tanıyabilmesine olanak sağlayan bir *oyun* olarak tanımlanabilir.

"Yazınsal yapıtlar temelde kurmaca bir gerçekliği imlemekle birlikte, bu gerçeklik, yaşam gerçekliğinin dönüştürülmüş, yoğunlaştırılmış biçimdir" (Moran, 2000: 243). Bu yönüyle, "yazınsal bir yapıt gerçek dünya hakkında bilinenlerin çoğunu ayraç içine alıp, gerçek yaşama benzeyen ancak, ontolojik açıdan daha yoksul, sınırlı ve kapalı bir dünya üzerinde okura yoğunlaşma olanağı verir" (Eco, 1998: 98). "Yaşamdan çeşitli kesitlerle okuru, kendi yaşantısının sınırlarının dışına çıkararak, düşünce ve duygu bakımından daha çeşitli bir dünyaya sokar ve böylece başka insanları daha iyi tanımaya olanak sağlar" (Moran, 2000: 333).

Yazınsal okuma etkinliğinin, metiniçi ve metindışı doğrultulu olmak üzere iki yönü bulunmaktadır. Birinci yön bütün metiniçi dilsel öğelerin ilişkilerini içerirken, ikinci yön ise yapıtın içinde olduğu tarihsel, toplumsal bağlamı, bir de *okurun geçmişini, şimdisini, bütün bir yaşantı birikimini kapsamaktadır* (Göktürk, 2007: 142). Bir başka deyişle, yazınsal bir yapıtın alımlanması, yapıt ile okur

arasında gerçekleşen eytişimsel (dialectic) ilişki sonucu gerçekleşir. Ancak, söz konusu okur, bilişsel ve duyuşsal nitelikleri açısından yetişkinden farklı olan bir çocuk okur olduğunda, yapıt ile çocuk arasındaki eytişimsel ilişkinin etkili ve verimli bir biçimde gerçekleşebilmesi açısından, yazınsal yapıtı oluşturan temel öğelerin çocuk okurun alımlamasına olanak sağlayacak biçimde örüntülenmiş olmasını gerektirir. Yapıtın konusu, iletileri, olay örgüsünün yanında özellikle *yapıtta yer alan kahramanlar* çocuğun yapıtla gerçekleştireceği iletişimi belirleyen temel öğelerdir.

Çocuk yapıtlarında, çocukların yeni yaşantılar kazanmalarına olanak sağlayan en temel öğelerden biri öykündükleri kahramanlar ve onların nitelikleridir. “İyi geliştirilmiş kişilik özellikleriyle çocuk okurda **gerçeklik duygusu** uyandıran bir kahramanın yaşama bağlılığı, karşılaştığı sorunları çözmedeki kararlılığı, amaca ulaşmada izlediği yöntemlerin niteliği ve bu eylemler bileşkesinin söz ve davranışlarla somutlanması, çocuk okuru kahraman gibi duymaya, düşünmeye ve hareket etmeye yönlendirir” (Sever, 2003: 65).

Türk çocuk yazınında da örneklerinin gösterilebileceği üzere, biçimsel gerçekçiliği benimsemiş yazarlar çocuğu, yetişkin gibi düşünmesi ve davranması gereken eksik bir varlık olarak algıladıklarından, kendilerini çocukların yanında değil, üzerinde görmektedirler (Dilidüzgün, 2004: 59). Çocuk gerçekliğini ve bakışını bir yana bırakarak “olması gereken” bir gerçekliğe yönelmek ve bunun bir sonucu olarak da kurgu kahramanları, kendi gerçeklerini aktarmakla yükümlü güdümlü kimlikte kahramanlar olarak tasarımılamak, yazınsal yapıttaki yaşam-anlam ilişkisinin kopmasına yol açacağı gibi, çocuk okurun kahramanlarla özdeşim kurmasını da güçleştirecektir.

Kimlik, toplumsal bir varlık olarak insana özgü olan belirti, nitelik ve özellikler bütünü olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2005). Holland, Lachicotte, Skinner ve Cain (1998) tarafından ortaya konan ilişkisel kimlik ise, kişinin kendini algılayışında otorite, farklılık, yetki, sosyal yakınlaşma gibi etmenler açısından ötekiyle olan ilişkilerinin belirleyici olduğunu vurgulayan bir kavramdır (Akt.: Özmantar, 2005: 201). Bir başka deyişle, “ilişkisel kimlikler, aynı ortamda bulunan diğer bireylere bağlı olarak, kişinin kendini konumlandırması ve buna göre hareket etmesidir.” (Özmantar, 2005: 201). Bu bağlamda, yazınsal yapıtlarda yer alan kahramanların “ilişkisel kimlikler” kavramında karşılığını bulan bakış açısına uygun olarak tasarımılanmalarının, çocuk okurda gerçeklik duygusu uyandırması ve onun kahramanlarla özdeşim kurabilmesi açısından önem taşıdığı söylenebilir.

Bu çalışmada, Türk çocuk yazınında farklı yaş gruplarındaki çocuklar için yazmış olduğu yüze yakın kitabıyla önemli bir yer edinmiş Aytül Akal’ın, her ailede yaşanılması kaçınılmaz olan aile içi çatışmaları konu edindiği “Oğlum Nerdesin” ve “Kızım Nerdesin” adlı yapıtlarındaki kahramanlar “ilişkisel kimlikler” bakış açısıyla incelenmiştir. Öte yandan, aile içi çatışmaların doğurduğu sorunların giderilebilmesinde bir yöntem olarak yazarın kahramanlara yüklediği yeni roller üzerinde durulmuş ve bu yönleriyle sözü edilen yapıtların okurlar açısından (çocuk ve yetişkin okurlar açısından) taşıdığı önemi değerlendirilmiştir.

2. Yöntem

Nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi ilkeleri uyarınca gerçekleştirilen bu çalışmada Aytül Akal’ın, aile içi çatışmaları konu edindiği “Oğlum Nerdesin” ve “Kızım Nerdesin” adlı yapıtlarındaki kahramanlar “ilişkisel kimlikler” bakış açısıyla incelenmiştir. Buna göre, ilk olarak sözü edilen yapıtlardaki kahramanlar belirlenmiştir. Daha sonra, kahramanların nasıl bir kimlikte tasarımılandığını belirlemede etkili olacağı düşüncesiyle yapıtlardaki çatışma içerikli diyaloglara (çocuk-yetişkin çatışmalarına) odaklanılmıştır. Çocukların ailelerindeki yetişkinlerle hangi konularda çatıştıkları belirlenmiş ve diyalogların içeriği “aile içi iletişim” teması altında çözümlenerek yazarın çatışmaların çözümünde kahramanlara ne tür roller verdiği saptanmıştır.

Öte yandan yapıtlardaki kahramanlar, kurgu karakter çözümlerinde yaygın olarak kullanılan açık karakter / kapalı karakter; devingen karakter / durağan karakter oluşlarına göre (Bkz. Sever, 2003: 96) de çözümlenmiş ve sınıflandırılmıştır. Karakter çözümlemesi yapılırken yazarın karakter geliştirme sürecinde hangi teknikleri (diyalog oluşturma, mizah unsurları vb.) kullandığı da belirlenmiştir. Tüm bu çözümlerlerin sonucunda yazarın tutumuna (otoriter / anti-otoriter) ve sözü edilen yapıtların okurlar açısından (çocuk ve yetişkin okurlar açısından) taşıdığı öneme ilişkin değerlendirilmelerde bulunulmuştur.

3. Bulgular ve Yorumlar

3.1. Çatışma Durumları Açısından “Oğlum Neredesin” ve “Kızım Neredesin”

Çocuklarının büyümesini ve giderek bağımsız kişilik geliştirmelerini kabullenemeyen meraklı ve titiz bir anne ile ergenlik aşamasında bulunan erkek çocuğu arasında yaşanan çatışmaları konu edinen “Oğlum Neredesin” adlı yapıt, birbirinin devamı niteliğindeki 10 anlatıdan (bölümden) oluşmaktadır. Her bir bölümün başlığı, her ailede yaşanılması kaçınılmaz olan çatışma durumlarına gönderimde bulunmaktadır: 1) Oğlum, Neredesin? 2) Anne, Ben Evde Parti Veriyorum! 3) Anne, Ben Çocuk Değilim! 4) Alo Anne, Orada mısın? 5) Anne, Ben Özel Olmak İstiyorum! 6) Anne, Ben Basketbola Gidiyorum! 7) Anne, Odamı Kim Dağıttı? 8) Anne, Eve Köpek Aldım! 9) Anne, Anneannem Arıyor! 10) Anne, Büyüdüğümün Farkında mısın?

“Kızım Neredesin” adlı yapıta bakıldığında ise, anne ile ergen kızı arasında yaşanan çatışmaların konu edinildiği görülmektedir. Birbirinin devamı niteliğinde 10 anlatıdan (bölümden) oluşan yapıtın her bir bölümünde ergen kız çocuğunun yaşam evreninden kesitler sunulmaktadır: 1) Kızım, Neredesin? 2) Anne, Doğum Günü Partisine Davetliyim! 3) Anne, Ben Herkesten Farklı Olmalıyım! 4) Anne, Ben Gidiyorum! 5) Anne, Eşyalarımı Kim Karıştırıyor? 6) Anne, Yeni Arkadaşım Harika! 7) Anne, Anneannem Gelmiş! 8) Anne, Ben Hormonlu muyum? 9) Alo Anne, Ben Aşık Oldum! 10) Anne, Ben Ben miyim?

Yukarıda sözü edilen yapıtlarda yer alan anlatıların tamamı, gerçek dünyada anne ile çocukların aile içi yaşamlarında karşılaşılabilecekleri sorunları, çatışmaları yansıttığından her iki yapıt izleksel açıdan bir bütünlük sergilemektedir. Dolayısıyla, yazarın okurla paylaşmak istediği asıl düşünceler de aile içi iletişim çerçevesinde gelişmektedir.

3.2. İlişkisel Kimlikler Bağlamında Anlatı Kişileri ve Aile İçi İletişim

İletişim biçimleri birbirinden farklı olmakla birlikte bilgilendirici ya da yazınsal türdeki her metin bir alıcıyı varsayarak üretilir ve dolayısıyla yazarın okurla paylaşmak istediği bazı düşünceleri içerir. Yazar, yazınsal nitelikli bir metin aracılığıyla, “dünya görüşünü, felsefesini sunabilir, toplumu eleştirebilir, yeni bir dünyanın haberciliğini yapabilir. Ama bütün bunları yapabilmek için öncelikli olarak anlatısındaki insanları yaşatmalıdır. Ne inançlarının yüceliği, ne felsefesinin doğruluğu, ne de üslubunun (biçem) güzelliği, hiçbir şey kurtarmaz insanlarına soluk aldırmayan anlatıyı” (Belge, 1998: 18).

Bir anlatıda yer alan kahramanlar, kendi düşüncesinin mutlak doğru olduğu anlayışından demokratik kültür bilinci edinmeye; bencillikten paylaşmaya kadar bir değişim yaşayabilir. Çocuk edebiyatında en önemli etken, değişim geçiren kahramanın, bu değişiminin okur tarafından inandırıcı bulunmasıdır. Kahramanların kişiliklerinde oluşan ve yeterince açıklanmayan değişimler, okurun öykünebileceği kahramana olan güvenini sarsabilir (Sever, 2003: 106). Bu noktada, yapıtlarda yer alan kahramanlara ve onların nasıl geliştirildiğine ilişkin çıkarımda bulunabilmek ve okur açısından taşıdığı önemi ortaya koymak amacıyla yapıtlarda yer alan çatışmalar ve bu çatışmaların anlatıların başkahramanlarını nasıl etkilediği üzerinde durmak gerekmektedir.

Akal’ın “Oğlum Neredesin” adlı öyküsüne bakıldığında, anlatıda görünür planda dört kahramanın yer aldığı görülmektedir: Anne, annenin biri ergenlik çağındaki iki çocuğu ve babaanne. Bunun yanında olayların gelişiminde pek işlevleri olmayan, yalnızca konuşma aralarında tanıyabildiğimiz kahramanlar da bulunmaktadır. Bunlar: Baba, Ayşe Teyze ve çocukların arkadaşlarıdır. “Kızım Neredesin” adlı anlatıda ise “Oğlum Neredesin” adlı anlatıda yer alan iki erkek çocuğun yerini iki kız çocuğun aldığı, diğer kahramanların aynı olduğu (anne ve anneanne) görülmektedir.

Her iki yapıtta yer alan anlatılar (öyküler) diyaloglar üzerine yapılandırılmıştır. Dolayısıyla, yapıtlarda yer alan kahramanlar büyük ölçüde konuşma yoluyla geliştirilmişlerdir. “Oğlum Neredesin” adlı yapıtta **ergen çocuk** ile **annesi**; “Kızım Neredesin” adlı yapıtta ise **ergen kız** ile **annesi** arasında gerçekleşen çatışma içerikli konuşmalar anlatı kahramanlarının kimliklerine ve yazarın tutumuna ışık tutmaktadır. Aşağıda, “Kızım Neredesin” adlı yapıtta anne ile ergen kızı arasında arkadaş seçme konusunda yaşanan çatışmadan bir kesit yer almaktadır:

...O da ne? Saçın sigara kokuyor! Sen sigara mı içiyorsun yoksa!

Amma hızlı fikir değiştiriyorsun anne; bu konuda Rekörler Kitabına girebilirsin. Hani az önce güvendiğin kızın?

Burnuma daha çok güvenirim. Sen sigara kokuyorsun. Sen sigara kokuyorsun!

Ben içmedim anne.

Arkadaşların mı içiyor? Sigara içen arkadaşlarıyla bir daha görüşmemelisin.

Anne, senin de sigara içen arkadaşların var. Onlar gittikten sonra evi havalandırıyor, eşyalara sinen sigara kokusu yüzünden saatlerce söylenip duruyorsun. Ama onlarla arkadaşlığını kesmiyorsun, değil mi?

Ama sizin yaşınızda... Sigara içmek doğru değil.

Bunu onlar kendileri anlamalı anne. Başkalarının söylemesiyle olmaz.

Neden anne-babaları "başkası" gibi görürsünüz bilmem. Oysa, yeryüzünde size en yakın olan ve yalnızca iyiliğinizi isteyen kişiler bizleriz...

Evet ama, kendi başımıza bulmak istediğimiz doğruları, siz iyilik olsun diye, erken davranıp bizlere gösterdiğinizde, bu yakınlığınızdan ve iyiliğinizden çok rahatsız oluyoruz.

Özür dilerim ama, şimdi seni yine rahatsız ederek, bir doğruyu söylemek zorundayım. Bugün kardeşinin doğum günü. (...)

Nee? Nasıl unuttum?(...)

Üzülme, kardeşin daha uyumamıştır.

Ama anne! Ben hediye almayı unuttum! Ne yapacağım şimdi?

Bunu düşünmüştüm. Bu yüzden ben senin yerine bir hediye almıştım. Götürüp kardeşine verebilirsin.

Canım annem benim. Ara sıra doğruları göstermen hiç de fena olmuyor. (Kızım Nerdesin, s.13-14)

Yukarıdaki **anne** ile **ergen kızı** arasında arkadaş seçme konusu üzerine yaşanan çatışmada da görüldüğü üzere, çocuk kahraman durağan bir karakter olarak değil, düşünen, mantıklı gerekçeler üretebilen **devingen** bir karakter olarak tasarlanmıştır. Yazar, çatışmalar karşısında okurun duygu ve düşünce dünyasına doğrudan müdahale etmeyerek olayların bir adım gerisinde durmuştur. Ergen kız ile anne arasındaki çatışmalara otoriter bir yaklaşım benimsenerek mutlak doğrular sunmak yerine, ucu açık söylemler sunulmuş olması, hem okura konuyu sorgulama olanağı tanımış hem de bu tutum metne çok anlamlılık özelliği de kazandırmıştır. Bilindiği üzere, "yazınsal nitelikli kitaplarda amaçlanan öğrenme, çocukların doğrudan doğruya kitaptan bir şeyler öğrenmeleri değildir. Böyle bir yaklaşım yazının kendi özüne ters düşer. Ancak dolaylı yollarla okur olan çocuğun aydınlanmasına katkı sağlayacak, onun yaşamındaki bazı olayları, ilişkileri çok yönlü ele alacak kitaplar, çocuğa yeni bir bakış açısı kazandıracak, onun yaşam ve düşünce ufkunu geliştirecektir" (Dilidüzgün, 2004: 53).

Yapıtlarda yer alan **anne kahramanın** kimliğine yönelik belirlemelerde bulunabilmek amacıyla aşağıda, "Oğlum Nerdesin" adlı yapıtın "Anne, Ben Özel Olmak İstiyorum" başlıklı bölümünde yer alan ve anne ile ergenlik çağındaki oğlu arasında kendini ifade etme biçimi üzerine yaşanan çatışmadan bir kesit sunulmuştur:

Anlayamadım, küpe takmak ya da tırnak uzatmak gibi garipliklerde nasıl bir anlam arıyorsun?

Farklı olmak istiyorum anne. Başkalarına benzememek ve özel olmak istiyorum.

Sen zaten özelsin.

Senin gözünde öyle olabilirim, ama ben başkaları için de farklı ve özel olmak istiyorum.

(...)

Ama o zaman onlara, herkesten farklı, özel bir kişiliğe sahip olduğumu kanıtlamış olacağım. Bunu kanıtlamak için kimi saçını uzatıyor, kimi koluna dövme yaptırıyor. Ben de değişik şeyler yaparak kendimi ifade etmek istiyorum.

O zaman otur şiir yaz.

Dalga geçme anne.

Şarkı bestele, roman yaz, resim yap. Bunlar kendini ifadenin en iyi yoludur.

Ben hiç denenmemiş bana özgü bir yol bulmak istiyorum. Saçını kazıtanlar ya da rengarenk boyatanlar var...

Basket oyna, yüzmeye git, bisiklete bin...

Bazıları kafatasını bile boyuyor...

Ping pong oyna, tenise git, maket araba yap...

Giyislerine zincir takanları görmedin mi hiç?

Ata binmeyi öğren, satranç kursuna başla, keman çal...

Anne beni dinlemiyorsun!

Dinliyorum. Çok iyi dinliyorum, hatta söylediklerinin bir kelimesini bile kaçırmıyorum... (Oğlum Nerdesin, s.37-38).

(...)

Öyle ya, insan hayalini olsun bari modern şeylerden kurar. Gezegenin birinde birkaç parsel arsanın tapusu ya da iki katlı uçan araba ruhsatı... İçinden hiç durmadan para çıkan bir çanta... Hiç beyazlamayan saçlar... Sarkmayan etler, kırışmayan deriler... Gençlik hapı... (Oğlum Nerdesin, s.41).

Yukarıdaki konuşmalardan da anlaşılacağı üzere, anne ile çocuğu arasında “farklı olma” konusu üzerine yaşanan çatışmada, anne kendi bakış açısını, bir başka deyişle kendi değerlerini çocuğa benimsetmeye çalışmaktadır. Ancak, bunu otoriter bir tavırla yapmamakta, çatışma annenin soruna ilişkin mizahi ve öz eleştiri niteliğindeki monologuyla sonlandırılmaktadır. Yazarın anne kahramana her iki yapıtta da monolog yapma olanağı tanınması, anne kahramana **açık karakter** olma niteliği kazandırmıştır. Bir başka deyişle, her iki yapıtta da anne kahraman okuyucuya her yönüyle tanıtılmıştır.

Öte yandan, anne kahramanın kimliği, yaşanan çatışmalara koştur olarak değişmekte, sürekli yeni roller üstlenmektedir. Anne kahramana sıkça tanınan monolog yapma fırsatı, bu değişimin okur açısından inandırıcı olmasını sağlamaktadır. Aşağıda sunulan monologlar, taşıdığı ileti değerinin yanında annenin geçirmiş olduğu değişimi de özetler niteliktedir:

“Büyüdüğünün farkındayım. Bu beni şaşırtıyor, bazen de korkutuyor. Ne yapmam, nasıl davranmam gerektiğini bilemiyorum. Benim çocukluğumda her şey başkaydı. Her şey daha kolaydı. Yoksa bana mı öyle geliyor? Annem de her zaman “Benim çocukluğumda böyle değildi,” diye yakınmaz mıydı? Her şey ne çabuk değişiyor.” (Oğlum Nerdesin, s.17).

“Şu işe bak! Bu büyümüş genç hanım, benim kızım! Karşımda durmuş, bana çocukken hep düşündüğüm ama bir türlü anneme söyleyemediğim şeyleri söylüyor. Çok haklı. O artık büyüyor. Ona güvenmeliyim. O benim kızım.” (Kızım Nerdesin, s.13-14).

“Bu gerçeği kabullenmem gerek... Belki çocuklarımla büyümelerini istemediğimden mi nedir, büyümüş olduklarının ayrıntılarını hep gözden kaçırdım bunca zaman... Oysa hep gözümün önündeydiler. Daha fazla zaman kaybetmemeli, birbirimizi daha iyi anlamaya çalışmalıyız.” (Oğlum Nerdesin, s.71).

Her iki yapıtta da bu türden monologlar aracılığıyla anne karakterin bütün çelişkileri ve içsel hesaplaşmaları okura sunulmuşken, hedef okur kitlesini temsil eden ve onların özdeşim kurabilmesinde büyük önem taşıyan **çocuk kahramanların** kimlikleri daha örtük tutulmuştur. Oysa, ergenlik aşamasındaki çocukların yoğun bir ruhsal ve düşünsel dünyalarının olduğu bilinmektedir. Karakter geliştirme yöntemleri açısından bakıldığında, öyküdeki çocuk kahramanların, kitabın başından sonuna değin sadece anneleriyle yapmış oldukları konuşmalar aracılığıyla geliştirilmeye çalışıldığı görülmektedir.

Öte yandan, her iki yapıtta da anne kahramanın değişim süreci monologlarla, iç hesaplaşmalar biçiminde ustaca geliştirilmişken, çocuk kahramanların geçirdiği değişim yeterince boyutlandırılmamıştır. “Oğlum Nerdesin” adlı yapıtta ergen çocuğun geçirmiş olduğu değişimin beklenmedik bir anda ve rastlantıyla oluştuğu söylenebilir. Öykünün sonuna değin annesinin sözlerini mizahi bir üslupla geçirtilip pek dikkate almayan çocuk kahraman, telefon faturalarını ödemek için gittiği ve bankanın kapalı olduğunu görüp eve geri döndüğü kısa zaman aralığında birden kişilik değişimine uğramaktadır:

“Ödenecek fatura var mı? Telefon, elektrik falan? Ver. Bir koşu ödeyip geleyim.

Gerçekten mi? Öder misin? Ah ne iyi olur, yarın telefon faturalarının da son günüydü! Bu saatte banka kapanmak üzere, acele etmen gerek.

Tamam anne, fırtına gibi gider gelirim.

Paranın üstünü iyi say ha, veznede unutma.

Merak etme anne. Şipşak halledeceğim. Şaşırp kalacaksın. Hoşça kal.

(...) (anne ile küçük çocuğu arasında kısa konuşma)

Anne ağabeyim nereye gitti?

Telefon faturalarını ödemeye...

(...)

Kapı çalıyor. Ağabeyin bu kadar çabuk dönmüş olabilir mi? Koş aç bakayım.

(...)

Aaa, ağabeyim gelmiş anne.

Ne oldu yavrum? Çok çabuk döndün... Ödedin mi?

Parayı verdim ama almadılar.

Neden çocuğum? Geç mi kaldın?

Hayır anne. Bana ödemem için verdiği zarfa bak, içinde neler var! ...

Ah, kusura bakma! Seni boşuna oralara kadar koşturmuşum.

Önemli değil anne. İyi oldu aslında, yolda gelirken düşünme fırsatı buldum.

Ne düşündün?

Biz çocuklar, yetişkinlerle ilgili sorunları çoğu kez düşünmüyoruz. Ama sanırım yetişkinler de bizim sorumluluklarımızı görmezden gelip bize haksızlık ediyorlar.”

(...)

“Yolda düşündüm ki... Her iki taraf da birbirini anlamaya çalışabilir.

Sana bir şey söyleyeyim mi yavrum? Gerçekten büyüdüğünü şimdi fark ettim.” (Oğlum Nerdesin, s.69-70.

Yapıtlarda yer alan ergen erkek ile ergen kız kahramanlar anne kahraman kadar boyutlandırılmamış olmasına karşın, anne ile çocuklar arasındaki çatışmalar, çocuk okuru, yaşam ve insan gerçekliğini sorgulamaya yöneltecek niteliktedir.

Yapıtların her ikisi de temel olarak aile içi iletişim sorunları üzerine kurgulanmasına karşın her iki yapıtta da babanın rolüne hiç değinilmemiş, baba görünmez kılınmıştır. Babaya, yapıtlarda hiç yer verilmeyişi yapıt açısından bir eksiklik olarak değerlendirilebilse de (Aslan, 2006: 209), bu durum, okurların dikkatlerinin anne ile çocukları arasında yaşanan sorunlara yoğunlaştırmak amacıyla yazarın bilinçli bir seçimi olarak da görülebilir.

“Oğlum Nerdesin” ve “Kızım Nerdesin” adlı yapıtları estetik yönden bütünleyen önemli bir unsur da yazarın, anlatıya canlılık kazandıran mizahi yönüdür. Yazar, toplumsal ve bireysel önyargıların aşılmasında en etkin araçlardan biri olan mizahı yapıtında büyük bir ustalıkla işlerken, okura da zevkle ve merakla okuyabileceği kurgusal bir dünyanın kapılarını da aralamıştır. Yapıtlarda mizah, eğlence aracı olmanın yanında toplumsal sorunların eleştirisinde de etkili bir araç olarak kullanılmıştır:

“Büyürler, soruları daha da zorlaştır. Yok efendim dünyada bu kadar aç varken neden lokantalarda artan yemekler atılmış? Ülkemizde neden yatırımlar insana değil de eve, arsaya yapılmış? Toplumumuz neden doğru dürüst kitap okumazmış? Haydi bakalım yanıtla! Bu konular ansiklopedilerde de yazmıyor ki!

Kırk yılda bir ben bir soru sorarım, cevaplayamazlar. Oysa ‘Nerdeydin’, onların sorduklarına kıyasla iki haneli toplama işleminden daha kolay.” (Oğlum Nerdesin, s.8).

“Annecim, derslerini bitir demiştin ya, hepsini bitirdim.

Aferin çocuğum!

Okul giysilerimi de dolabıma astım.

Ooo, kocaman bir aferin!

Çantamı düzenledim.

İki kere aferin!

Dolaptaki pastayı bitirdim.

Aferin! Aferin!

Sağol anne, kızmayacağını biliyordum.

Neye kızmayacağımı?

Pastayı bitirdiğime.

Hangi pastayı?!

Hani akşama konuklar gelecek diye aldığın pasta vardı ya? Çok küçücük bir pastaymış zaten.”

(...)

“Önce yememiştim anne, yalnızca bakışuyorduk. O bana baktı, ben ona baktım. Sonra gözlerim karardı, ne yaptığımı hatırlamıyorum.” (Oğlum Nerdesin, s.25-26).

Mizah, eğlendirmenin yanında, ciddi konuşmaların yol açabileceği saldırganlıkların yok edilmesinde ve iletişimin sürdürülebilmesinde de önemli bir işlevi yerine getirir (Morreal, 1997, Akt. Aydın, 2006). Akal'ın yapıtlarına bu açıdan bakıldığında, kişiler arası iletişimin, kahramanların mizahi konuşma biçimleriyle sürdürülebilir bir özellik kazandığı görülmektedir. Anlatı boyunca anne ile çocukları arasında yaşanan tüm çatışma içerikli konuşmalar kahramanların mizahi konuşma biçimleri sayesinde sürdürülebilir nitelik kazanmıştır.

“Oğlum Nerdesin” ve “Kızım Nerdesin” adlı yapıtlarda açık ve örtük biçimlerde birçok iletinin yer aldığı görülmektedir. Özellikle, toplumsal gönderimli örtük iletler, çocuklar kadar yetişkinler için de büyük önem taşımaktadır. Bu yönleriyle “Oğlum Nerdesin” ve “Kızım Nerdesin” adlı yapıtlar, 10-14 yaşları arasındaki çocuklar kadar yetişkinler dünyasını da doğrudan ilgilendiren birçok iletile yoğrulmuş, çocuk ve yetişkinlerin anlam dünyasını geliştirecek, onlara yaşantı zenginliği kazandıracak yetkinlikte yapıtlar olarak değerlendirilebilir.

4. Sonuç

“Oğlum Nerdesin” ve “Kızım Nerdesin” adlı yapıtlarda, gerçek yaşamda karşılaşmaya alışık olduğumuz aile içi birçok sorun sanatçı duyarlılığıyla işlenmiş ve okurun ilgisine sunulmuştur. Anne ile çocukları arasındaki bitmek bilmeyen çatışmalar, ergenlik yaşındaki çocukların hızla değişen dünyası, kardeşler arasındaki çekişmelerle yoğrulmuş sahneler çocuklar kadar yetişkinlerin de ilgisini çekecek niteliktedir.

Yapıtlarda yer alan başkahramanlar (anne-ergen erkek-ergen kız) “ilişkisel kimlikler” kavramında karşılığını bulan bakış açısına uygun olarak ve devingen nitelikli karakterler olarak kurgulanmıştır. Kuşak farklılığından doğan aile içi çatışmalar, her iki yapıtta da kahramanlara yeni roller, sorumluluklar yüklemiş; kahramanların değişimi, aile içi iletişimin sürdürülebilmesini olanaklı kılmıştır.

Yazarın, her iki yapıtında da anne kahramana monologlar yaptırarak bütün çelişkilerini ve içsel hesaplaşmalarını gerçekçi bir biçimde ortaya koyabilme başarısı, anne kahramanın özellikle yetişkinler için bir *rol model* olmasını sağlamıştır. Yazar, olayları kurgularken çocuk bakışının yanında yetişkin dünyasının değerlerini de ustalıkla işlemiş, çocuklar gibi yetişkinleri de düşünmeye davet etmiştir. Bu yönüyle yapıtlar, ergenlik aşamasındaki çocuklar kadar yetişkinlerin de okuyabilecekleri niteliktedir.

Yapıtlarda yer alan ergen çocuk ve ergen kız kahramanlar, çocuk okurların özdeşim kurabilmelerine olanak sağlayacak nitelikte geliştirilmiştir. Ancak, anne kahramana tanınan monolog yapma olanağı çocuk kahramanlara da tanınmış olsaydı, çocuk okurların anlatı kahramanlarıyla özdeşim kurmalarını kolaylaştırabilir; böylelikle, daha zengin bir yaşam deneyimi geçirmeleri sağlanabilirdi.

Akal, her iki yapıtında da çocuklarla dostluk kurmayı başarmıştır. Çocuğun karşısına ona ders vermeyi amaçlayan otoriter bir kimlikle değil, onun düşlerini, düşüncelerini, hırslarını, yaşamsal önceliklerini anlamaya çalışan arkadaş olarak çıkmış; bir başka deyişle, çocuğun üzerinde değil, yanında durmuştur. Yaşanan çatışmalara doğrudan müdahalede bulunmamış, mutlak öneriler sunmamıştır. Yaşanan çatışmalar karşısında öykü karakterlerini sürekli konuşturarak çözümler geliştirmeye yöneltmiş, böylece çocuk okura düşünme olanağı sağlamıştır.

Yapıtların başkahramanları, aile içindeki dayanışma ve anlayışa model olabilecek karakterdedirler. Anlatının bütününde, anne ile çocukları arasında yaşanan çatışmaların aşılmasında tek bir çözüm yolu sunmuştur: İletişim.

Kişiler arası iletişim, Akal'ın anlatısında kahramanların mizahi konuşma biçimleriyle sürdürülebilir bir özellik kazanmıştır. Anlatı boyunca anne ile çocukları arasında yaşanan tüm çatışmalar, kahramanların mizahi konuşma biçimlerine bağlı olarak çözüme kavuşturulmuştur.

KAYNAKÇA

Akal, Aytül (2001) *Oğlum Nerdesin*. İstanbul: Uçanbalık Yayıncılık.

Akal, Aytül (2001) *Kızım Nerdesin*. İstanbul: Uçanbalık Yayıncılık.

Aslan, Canan (2006) “An Analysis of Various Pieces on Children Literature in Turkish on the Issue of Children-Adult Conflicts”, *Ankara University, Journal of Faculty of Educational Sciences*, 39(2), 193-216.

- Aydın, Seçkin (2006) "Çocuk Yazınında Mizah Kullanımının Bilişsel, Duyuşsal ve Toplumsal Yönden Önemi", *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu*, (Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi 4-6 Ekim, 2006), 201-218.
- Belge, Murat (1998) *Edebiyat Üzerine Yazılar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Dilidüzgün, Selahattin (2004) *Çağdaş Çocuk Yazını*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Eco, Umberto (1995) *Anlatı Ormanında Altı Gezinti*. İstanbul: Can Yayınları.
- Göktürk, Akşit (2007) *Okuma Uğraşı*. (1. Baskı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Moran, Berna (2000) *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*. (9. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özmantar, Fatih (2005) "İşbirlikli Öğrenme Ortamında İlişkisel Kimlikler: Kişisel Algılayışlar, Varsayılan Roller ve Bireysel Eğilimler". *Eğitim Araştırmaları*, 20, 189-202.
- Sever, Sedat (2003) *Çocuk ve Edebiyat*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- TDK (2005) *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.